

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
دانشگاه فنی و حرفه‌ای
استان فارس

تاریخ تحلیلی صدر اسلام

فصل دوم: جهان در آستانه بحث

جلسه دوم

ضرورت بحث

پاسخ گویی به ادعای کسانی که اغلب احکام اسلام را برگرفته از شریعت یهود یا عادات و آداب زمان جاهلیت اعراب و یا نتیجه معاشرت با برخی افراد خاص می‌دانند، ضروری است.

آگاهی از وضعیت برخی از مهم ترین جوامع آن روزگار، به ویژه محیط پیدایش اسلام (جزیره العرب) برای شناخت هرچه بهتر دوران رسالت و تعالیم اسلام

جزیره العرب

۱. **شمال و غرب (حجاز):** این بخش، که شهرهای مکه، مدینه، طائف، ینبوع و جده را در بر می گیرد سرزمینی کوهستانی با بیان های وسیع، کم آب و کمتر مستعد کشاورزی است.

۲. **مرکز و شرق (صحرای عرب):** سرزمین بلند منطقه نجد، بیابان های وسیع نفوذ و ربع الخالی، که در آن از باران و آبادانی خبری نیست.

۳. **جنوب (یمن):** شامل منطقه ای به شکل مثلث که ساحل دریای عرب، ضلع شرقی و دریای سرخ - ضلع غربی و خط فرضی طهران - حضرموت - ضلع سوم آن را می سازد.

(۲) وضعیت سیاسی جزیره العرب:

اساس ملیت و بافت اجتماعی - سیاسی جزیره العرب، بدوی
قبیله‌ای بوده است و شامل:

(۱) عرب بائده (قوم عاد، ثمود
و... که از بین رفتند)

(۲) عرب عاربة یا اصیل (قبایلی که در یمن و دیگر نقاط جنوبی
عربستان زندگی می کردند. قبایل فراوان این منطقه از جمله
اوس و خزرج، جرهم، خزاعه، لخمیان و ... عرب اصلی به شمار
آمده و نسب خود را به یعرب بن قحطان، فرزند پنجم
حضرت نوح می رساندند.)

(۳) عرب مستعربه - غیر اصیل (قبیله‌های قریش، تمیم و ...) - با چند واسطه از
فرزندان حضرت اسماعیل (ع) شمرده می شوند.

سه رکن قبیله:

نصب، حسب، عصب

بر اساس نسب و حسب: تمام افراد باید از شناسنامه قبیله ای و فضایل و مفاخر قبیله آگاه باشند و بر اساس عصب و عرق قبیله ای، همه در ساختار قبیله محو بودند؛ به تعبیر دیگر این عصبیت برای اعضای قبیله محدودیت، جبر و ناسیونالیسم قبیله ای و برای رهبران آن نوعی استبداد مطلق پدید می آورد.

گذشته از تمدن ممتاز «سبا» و «مارب یمن» و نیز تمدن عاد و ثمود که آن نیز هنگامه طلوع خورشید اسلام ساقط شد، در سراسر عربستان به ویژه منطقه حجاز نشانی از تمدن و سازمان اجتماعی به چشم نمی خورد.

چ) فرهنگ و آداب و رسوم

د) زنان و نظام خانواده:

- اندیشه شیء انگاری زن
 - چند همسری بی قید و شرط.
 - شواهد و دلایل رواج انحراف در میان اعراب از جمله در مکه:
۱. پیامبر(ص) در نخستین پیمان عقبه با یثربیان (۱۲ بعثت) یکی از مواد پیمان را عدم زنده به گور کردن دختران قرار داد.

فرهنگ و آداب:

- استضعاف فکری و فرهنگی این سرزمین
- مضامین نامناسب شعرها و عدم برخورداری از پشتوانه معنوی و معرفتی.
- وفاداری به قبیله در هر موقعیت و پشتیبانی از افراد قبیله خود بدون توجه به ستمگر و ستم دیده ناشی از نبود نظام صحیح فرهنگی در جزیره عرب
- آلودگی به گناهان مختلف
- کمیت گرایی، فخر فروشی، حاکمیت خرافات و ...
- بی سوادی و کم سوادی

۲. پاسخ پیامبر(ص) به قیس بن عاصم که برای جبران کشتن ۸ دخترش گفت: **۸ شتر قربانی کن.**

۳. شرط بیعت زنان با پیامبر پرهیز از کشتن دختران خود بوده که این نشانگر:

- ۱- مردمی بودن نظام اسلامی
- ۲- کراهت مردم عرب از داشتن دختر بوده است.

ه) وضعیت اقتصادی

منابع ثروت:

- داد و ستد جواهر و سنگ‌های قیمتی، کشاورزی، دامداری در مناطق برخوردار از آب
- درآمد حاصل از زیارت مکه در ایام خاص
- غارت، دزدی، قمار، ربا، کم فروشی
- برقراری بازار و نمایشگاه‌های فصلی

و) اوضاع دینی

عنصر اصلی دین قبایل عرب جاهلی، شرک و بت پرستی و به تعبیری، آمیزه ای از تعددخدایان و طبیعت پرستی بود.

یعقوبی در تاریخ الیعقوبی ۸ دین برای اعراب برمی‌شمارد که مهمترین آنها شرک و دهریت است.

تاریخ جاهلیت و مفهوم آن:

جاهلیت: دورانی که زندگی مردم از ارزش‌های محقول، موازین فرهنگی-منطقه و باورهای معنوی تهی بوده است. قرآن نیز جاهل را نه صرفاً به معنی نادان، که به معنی هر انسان متکبر و خودرأی می‌داند.

هرچند نمی‌توان جاهلیت را نام زمان، مردم یا قبیله‌ای دانست، اما محدوده زمانی پیش از بعثت پیامبر(ص) مصداق کامل جاهلیت است.

نشانه‌ها و معیارها: قومیت محوری، بت‌پرستی، شرک، بردگی، بی بند و باری زنان، تن به ظلم دادن، کمیت گرایی، استبداد حکومت، تقلید کورکورانه، طلاق ظالمانه

چهار مصداق روشن جاهلیت در قرآن کریم:

۱. (حکم الجاهلیه)، ۲. (ظن الجاهلیه)، ۳. (تبرج الجاهلیه)، ۴. (حمیه الجاهلیه)

مصدق جاهلیت در قرآن:

۱. حکم الجاهلیه: پیروی از حکم و حکومت ناحق

۲. ظن الجاهلیه: بی توجهی به وعیدهای خدا و بداندیشی درباره افعال الهی

۳. تبرج الجاهلیه: بی پروایی زنان در جامعه و جلوه گری آنان

۴. حمیه الجاهلیه: تاکید بر خواسته‌های نا بجا و تعصب درباره آگاهی‌های ناچیز

امپراتوری ایران در عصر ساسانی

ایران یکی از دو همسایه بزرگ شبه جزیره عرب بود و با جمعیتی بیش از ۱۴۰ میلیون نفر بخش های مهمی از عراق- ماسیبه دجله و فرات و کارون- قفقاز ، بخارا، سمرقند ، خوارزم و غزنه را در بر می گرفت.

الف) حکومت و سازمان جامعه

- سلطنتی و استبدادی،
- (پادشاهان ساسانی خود را فرزندان خدا و دارای شخصیتی ربانی می‌دانستند)
- حکومت امری موروثی
- درباریان خوشگذران
- تقسیمات طبقاتی موثر در حقوق اجتماعی
- همه چیز در اختیار اقلیت ۱/۵ میلیونی (۱٪ کل جمعیت) و بیش از ۹۸ درصد چون بردگان از حقوق اساسی محروم بودند.

ب) نظام خانوادگی و حقوق زن :

- مرد سالار
- ازدواج با محارم
- زن وسیله زندگی
- اختیار مرد در راندن کودکان خود یا فروختن آنها
- اختیار شوهر در واگذاری همسر یا همسران خود به دیگران

ج : وضعیت مذهب :

هنگام ظهور اسلام ، ادیانی مانند زرتشتی، یهودی، مانوی، مزدکی، صابئی و مزدکی در ایران رواج داشت.

اعتقاد به ثنویت جهانی در زمان ساسانیان: (اهورامزدا و اهریمن): جهان دارای دو مبدا خیرات و شرور